

http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/index.htm

Sanktsioonid

Viimati ajakohastatud: 15.9.2009

Sisukord:

Ülevaade

- 1. Mis on ELi sanktsioonide või piiravate meetmete eesmärk?**
- 2. Milliseid sanktsioone või piiravaid meetmeid EL kohaldab?**
 - 2.1. Relvaembargod**
 - 2.2. Majandus- ja finantssanktsioonid**
 - 2.3. Sissesõidupiiirangud (viisa- või reisikeeld)**
- 3. ELi sihipärased sanktsioonid kui terrorismivastase võitluse vahend**
- 4. Mis põhimõtete kohaselt EL oma sanktsioonide või piiravate meetmete poliitikat kujundab?**
- 5. Peamised ELi sanktsioone käsitlevad dokumendid**
- 6. Mis on ELi sanktsioonide õiguslikuks aluseks?**
- 7. Missugune on piiravaid meetmeid rakendavate õigusaktide vastuvõtmise menetlus?**
- 8. Kuidas piiravaid meetmeid rakendatakse, jõustatakse ja nende järelevalvet teostatakse?**
- 9. Milline on komisjoni roll?**
- 10. Valitud uuringud**
- 11. Valik ÜVJP eesmärki teenivaid vahendeid**
- 12. Kasulikke linke**
- 13. Võtke meiega ühendust**

Ülevaade

Ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) raames kohaldab EL piiravaid meetmeid, mis on suunatud ÜVJP konkreetsete Euroopa Liidu lepinguga (vt täpsemalt artikkel 11) sätestatud eesmärkide saavutamisele.

Sanktsioonid või piiravad meetmed (kahte mõistet kasutatakse edaspidi sünonüümidenä) on olnud ELi viimaste aastate praktikas sageli kasutusel kas ELi enda poolt või rakendamaks ÜRO Julgeolekunõukogu siduvaid resolutsioone. Sanktsioonid on kas diplomaatilise või majandusliku iseloomuga ning nende eesmärk on lõpetada kas rahvusvahelise õiguse või inimõiguste rikkumine või mõjutada poliitikat, mis ei järgi õigusriigi või demokraatia põhimõtteid.

ELi piiravad meetmed võivad olla kehtestatud kolmandate riikide valitsuste suhtes või mitteriiklike üksuste ja isikute suhtes (nagu terroristlikud rühmitused ja terroristid). Meetmeteks võivad olla kas relvaembargod või muud konkreetset või üldised kaubanduspiirangud (impordi ja ekspordikeeld), finantspiirangud, sissesõidupiiirangud (viisa- või reisikeeld) või muud vajalikud meetmed.

Käesolev veebisait annab ülevaate kehtivatest ÜVJP raames vastu võetud piiravatest meetmetest.

Samuti esitatakse siin koondnimekiri, mis hõlmab kõikide finantspiirangute alla jäävate isikute, rühmituste ja üksuste nimesid ja identifitseerimiseks vajalikke üksikasju.

Alljärgnevalt esitatakse ka eesmärgid ja põhimõtted, millest ELi poliitika lähtub piiravate meetmete kehtestamisel, ning selgitatakse piiravate meetmete vastuvõtmise menetlust ühise välis- ja julgeolekupoliitika raames.

1. Mis on ELi sanktsioonide või piiravate meetmete eesmärk?

Euroopa Liit kohaldab sanktsioone või piiravaid meetmeid ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) konkreetsete eesmärkide saavutamiseks, et vastavalt Euroopa Liidu lepingu artiklile 11:

- kaitsta liidu ühiseid väärtusi, põhihuve, sõltumatust ning terviklikkust kooskõlas ÜRO põhikirja põhimõtetega;
- tugevdada igal viisil liidu julgeolekut;
- säilitada rahu ja tugevdada rahvusvahelist julgeolekut kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja Helsingi lõppakti põhimõtetega ning Pariisi harta eesmärkidega, kaasa arvatud rahu ja julgeolek välispiiridel;
- edendada rahvusvahelist koostööd;
- arendada ja tugevdada demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid ning inimõiguste ja põhivabaduste austamist.

ELi poliitika üldised seisukohad leiduvad dokumendis Piiravate meetmete (sanktsioonide) kasutamise põhimõtted (nõukogu dokument 10198/1/04).

ELi 27 liikmesriiki rakendavad ÜVJP raames ÜRO Julgeolekunõukogu kehtestatud sanktsioone ÜRO põhikirja VII peatüki alusel. Tulenevalt ÜRO põhikirjast on Julgeolekunõukogul volitused rahu ohustamise, rikkumise või agressiooniakti korral kehtestada rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks piiravaid meetmeid, mis on kohustuslikud kõigile ÜRO liikmetele. Kui EL rakendab ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone, siis ta järgib nende tingimusi, kuid ta võib ka ise kohaldada täiendavaid piiravaid meetmeid. EL rakendab ÜRO kehtestatud piiravaid meetmeid nii kiiresti kui võimalik.

2. Milliseid sanktsioone või piiravaid meetmeid EL kohaldab?

EL võib rakendada mitmeid erinevaid piiravaid meetmeid. Meetme valikul on oluline kaaluda meetme või meetmete paketi asjakohasust, pidades silmas soovitud tulemust. Need meetmed võivad muu hulgas olla järgmised:

- o diplomaatilised sanktsioonid (diplomaatide väljasaatmine, diplomaatiliste suhete katkestamine, ametlike visiitide edasilükkamine),

- o kolmanda riigiga koostöö peatamine,
- o spordi- või kultuuriürituste boikoteerimine,
- o kaubandussanktsioonid (üldised või spetsiifilised kaubandussanktsioonid, relvaembargod),
- o finantssanktsioonid (vahendite või majanduslike ressursside külmutamine, ülekannete keelustamine, ekspordikrediidi või investeeringute piirangud),
- o lennukeeld ning
- o sissesõidupiiirangud.

ELi piiravad meetmed võivad olla kehtestatud kolmandate riikide valitsuste suhtes või mitteriiklike üksuste ja isikute suhtes (nagu terroristlikud rühmitused ja terroristid). Tuleb märkida, et EL ei saa kehtestada omapoolseid sanktsioone isikute või üksuste suhtes ilma välispoliitiliste kaalutlusteta. Kui isikute või üksuste suhtes tahetakse rakendada sihtmeetmeid (mida mõnikord nimetatakse „intelligentseteks sanktsioonideks“), siis peavad igaks konkreetseks juhtumiks olema selged kriteeriumid, et teha kindlaks, kelle suhtes sanktsioone rakendada või need lõpetada.

Vastavalt eespool punktis 1 nimetatule, võib ÜRO Julgeolekunõukogu nõuda kõikidelt ÜRO liikmesriikidelt meetmete rakendamist, väljaarvatud sõjalise jõu kasutamine. ÜRO põhikirja artikkel 41 sätestab, et asjaomaste meetmete hulka võib kuuluda kas täielik või osaline majandussuhete katkestamine ning raudtee-, laeva-, lennu-, posti-, telegraafi-, raadio ja muu ühenduse katkestamine ning diplomaatiliste suhete katkestamine.

Sarnaselt ÜRO Julgeolekunõukoguga on EL viimastel aastatel kohaldanud piiravaid meetmeid peamiselt relvaembargode, majanduslike ja finantspiirangute ning sissesõidupiiirangute vormis.

Euroopa Liidu Nõukogu on kiitnud heaks Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika raames kasutatavate piiravate meetmete (sanktsioonide) rakendamise ja hindamise suunised, mis käsitlevad mitmeid üldiseid küsimusi ning esitavad standardsõnastuse ja ühised mõisted, mida võib kasutada piiravaid meetmeid rakendavates õigusaktides.

2.1. Relvaembargod

Relvaembargot võib kohaldada relvade ja sõjavarustuse sissevoolu peatamiseks sõjakoldesse või valitsuste suhtes, kes kasutavad relvi tõenäoliselt siserepressioonideks või agressiooniks välisriigi vastu. Selles kontekstis on relvaembargot kehtestava ÜVJP õigusaktiga keelatud:

- o relvade ja igasuguste nendega seotud materjalide, sealhulgas tulirelvade ja laskemoona, sõjaväeveokite ja -varustuse, poolsõjalise varustuse ja varuosade müümine, tarnimine, üleandmine või eksport,
- o rahaliste vahendite või rahalise ja tehnilise abi andmine, vahendus- ja muude teenuste osutamine, mis on seotud sõjalise tegevusega ning relvade ja

igasuguste nendega seotud materjalide tarnimise, tootmise, hooldamise ja kasutamisega.

Relvaembargosid kohaldatakse vähemalt toodetele, mis on kantud ELi sõjavarustuse üldnimekirja. Nimekirja ajakohastati 10. märtsil 2008. aastal. Tavaliselt kaasneb embargoga ka asjaomase rahastamise ning rahalise ja tehnilise abi andmise keeld. Riigisiseste repressioonide korral võib keelustada varustuse tarnimise, mida saab kasutada siserepressioonideks.

Keeldude puhul on tavaliselt ka teatud vähesed erandid (konkreetselt mittesurmava varustuse korral), mille lõppkasutus võib hõlmata:

- o humanitaar- või kaitseotstarvet;
- o institutsioonide ülesehitamise programme ja/või kriisihaldamise operatsioone (mida tavaliselt viivad läbi ÜRO ja EL, kuid ka mis tahes piirkondlikud või allpiirkondlikud organisatsioonid, nagu näiteks Aafrika Liit);
- o demineerimisoperatsioone.

Selliste erandite rakendamine peab tavaliselt saama kas pädeva organi eelneva heakskiidu või olema pädevale organile eelnevalt teatavaks tehtud (ÜRO relvaembargode korral kuulub pädevate organite hulka ka Julgeolekunõukogu sanktsioonide komitee).

Sageli tehakse erand kaitseriietuse, sealhulgas kuulikindlate vestide ja sõjaväekiivrite suhtes, mille ÜRO, ELi või selle liikmesriikide personal, meedia esindajad, humanitaar- ja arendustöötajad ja nendega seotud personal on ajutiselt eksportinud üksnes isiklikuks otstarbeks.

Surmava varustuse tarnimine ja asjakohase rahalise või tehnilise abi andmine võib sõltuvalt turvameetmetest ja asjaoludest olla mõnel juhul lubatud.

2.2. Majandus- ja finantssanktsioonid

Võttes arvesse ELi majanduslikku tähtsust, võivad majandus- ja finantssanktsioonid osutada jõuliseks vahendiks. Sanktsioonid võivad hõlmata ekspordi- ja/või impordikeeldu (kaubandussanktsioone võidakse kohaldada konkreetsete kaupade suhtes, nagu nafta, puit või teemandid), konkreetsete teenuste osutamise keeldu (vahendustegevus, finantsteenused, tehniline abi), lennukeeldu, investeeringute, maksete ja kapitali liikumise keelustamist või tariifsete soodustuste tühistamist. Ulatuslike majandus- ja finantspiirangute hind võib osutada majanduslikust ja humanitaarsest seisukohast liiga kõrgeks.

Majanduslikke ja finantspiiranguid, sealhulgas finantsalaseid sihtmeetmeid, peavad kohaldama kõik isikud ja asutused, kes tegutsevad ELis, sealhulgas ELi mittekuuluvate riikide kodanikud ning ELi kodanikud ja asutused, mis on asutatud ELi liikmesriigi seaduste kohaselt, kuid mis tegutsevad väljaspool ELi.

Finantsalased sihtmeetmed

EL on sageli kohaldanud finantsalaseid sihtmeetmeid, mida võib suunata konkreetsete isikute, rühmituste ja üksuste vastu, kelle poliitikat või käitumist tahetakse mõjutada. Sellised sanktsioonid hõlmavad nii kohustust külmutada sihtrühma isikute ja üksuste vahendid ja majanduslikud ressursid, kui ka keeldu lubada nimetatud isikutel ja üksustel otseselt või kaudselt vahenditele või majanduslikele ressurssidele juurde pääseda või neist kasu saada.

Erandeid tehakse vastavalt konkreetsetele tingimustele ja menetlusele (näiteks vahendite suhtes, mis on vajalikud põhiliste kulude kandmiseks, sealhulgas toidukaupade, rendi või hüpoteeegi, ravimite ja ravi eest tasumiseks).

EL on koostanud ja ajakohastanud dokumendi ELi parimad tavad piiravate meetmete tõhusaks rakendamiseks, milles esitatakse praktilisi juhiseid ja soovitusi finantssanktsioonide rakendamisel tekkivate küsimuste lahendamiseks.

2.3. Sissesõidupirangud (viisa- või reisikeeld)

Eespool punktis 1 kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks võib kolmandate riikide kodanike suhtes kehtestada ELi sissesõidukeelu. Liikmesriike kutsutakse üles võtma kõiki vajalikke meetmeid, et vältida nimekirja kantud isikute sisenemist oma territooriumile või sealt läbi reisimist.

Üldreeglina jätavad õigusaktid, millega asjaomased piiravad meetmed kehtestatakse, võimaluse teha viisa- või reisikeelu suhtes erandeid humanitaarsetel või muudel kaalutlustel või rahvusvahelisest õigusest tulenevate liikmesriigi kohustuste täitmiseks. Sissesõidupirangud ei kohusta liikmesriiki keelama oma kodanike sisenemist oma territooriumile.

3. ELi sihipärased sanktsioonid kui terrorismivastase võitluse vahend

EL kohaldab sanktsioone kooskõlas ÜRO JN resolutsioonidega 1267 ja 1373. EL kohaldab meetmeid isikute ja rühmituste suhtes, kes on kantud nn ELi terrorisminimekirja, mille võib leida kõige viimasest ühisest seisukohast, millega muudetakse varasemat seisukohta (Ühine seisukoht 2001/931/ÜVJP). Ühenduse õigusakti kohaseid finantssanktsioone ei kohaldata tärniga tähistatud isikute suhtes, kuid nende suhtes võivad kehtida liikmesriikide kehtestatud finantssanktsioonid. Ülejäänud nimekirja kantud üksuste või isikute suhtes kohaldatakse finantssanktsioone vastavalt nõukogu määrusele nr 2580/2001.

Euroopa Liidu Nõukogu on koostanud teabelehe ELi loetelu isikutest, rühmitustest ja üksustest, kelle suhtes kohaldatakse terrorismivastaseid erimeetmeid. Asjaomasesse nimekirja kandmise ja sealt välja arvamise ettepanekuid käsitleva töörühma CP 931 mandaat ja metoodika on sätestatud nõukogu dokumendiga 10826/1/07 REV 1.

EL kohaldab ka ÜRO sanktsioone Al Qaida ja Talibani suhtes.

4. Mis põhimõtete kohaselt EL oma sanktsioonide või piiravate meetmete poliitikat kujundab?

Üldreeglina peavad sanktsioonid olema teistele kahjustava toime minimeerimiseks suunatud nii täpselt kui võimalik isikutele ja üksustele, kes vastutavad ebasoovitava poliitika ja tegevuse eest.

Piiravate meetmete kehtestamine ja rakendamine peab alati vastama rahvusvahelisele õigusele. Meetmed peavad järgima inimõigusi ja põhivabadusi, seda eriti seoses õiglase menetluse ja tõhusa õigusabiga. Kehtestatud meetmed peavad olema alati proportsionaalsed, võttes arvesse nende eesmärki. Sihipärased sanktsioonid jätavad võimaluse asjakohaste erandite tegemiseks, võttes arvesse sihtrühma kuuluvate isikute põhilisi inimlikke vajadusi.

Piiravad meetmed peavad arvestama ka Euroopa Ühenduse ja tema liimesriikide rahvusvaheliste kohustustega, konkreetselt WTO lepingutega. EL kasutab majandus- ja finantssanktsioone seetõttu ettevaatlikult, tehes erandi ühisturu põhimõtete suhtes, mis näevad ette kapitali vaba liikumist ja kaubanduse liberaliseerimist. Enne sanktsioonide kohaldamist võib olla vajalik rakendada kolmandate riikidega sõlmitud lepingutes sisalduvaid peatamissätteid, või need lepingud tuleb lõpetada.

EL ei võta vastu väljaspool oma territooriumit kohaldatavaid õigusakte, mis on vastuolus rahvusvahelise õigusega.

ELi piiravate meetmete üks põhielement on nende kehtivuse lõppemise või läbivaatamisklausel, millega tagatakse piiravate meetmete tühistamine või kohandamine vastavalt arengule. ELi kõik iseseisvad meetmed kuuluvad pidevale läbivaatamisele.

5. Peamised ELi sanktsioone käsitlevad dokumendid

Kehtivad ühised seisukohad ja määrused millega kehtestatakse ja rakendatakse sanktsioone või piiravaid meetmeid ÜVJP raames.

Kõik ÜVJP õiguslikke vahendeid ja sanktsioone käsitlevad määrused on avaldatud ELi ametlikes keeltes Euroopa Liidu Teatajas.

Piiravate meetmete kasutamise põhimõtted.

2003. aastast pärinevate sanktsioone käsitlevate suuniste (vt allpool) vastuvõtmisel tegi nõukogu oma peasekretärile/kõrgele esindajale ülesandeks töötada koostöös komisjoniga välja poliitikaraamistik sanktsioonide tõhusamaks kasutamiseks. Selle tulemusel võttis nõukogu 7. juunil 2004. aastal vastu dokumendi (nõukogu dokument 10198/1/04 REV 1), millega sätestatakse põhimõtted seoses sanktsioonidega, st kuidas ja millal neid rakendada.

Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika raames kasutatavate piiravate meetmete (sanktsioonide) rakendamise ja hindamise suunised.

2003. aastal asus komisjon uurima oma sanktsioonide praktikat ja poliitikat, mille tulemusel kiideti 8. detsembril 2003 heaks sanktsioone käsitlevad suunised (nõukogu dokument 15579/03). 2. detsembril 2005 võttis nõukogu vastu suuniste ajakohastatud versiooni (nõukogu dokument 15114/05). Suunistega esitatakse tehnilisi näpunäiteid piiravate meetmete kavandamiseks, rakendamiseks ja järelevalveks ÜVJP raames, samuti ÜVJP õigusaktide vormikohaseks sõnastamiseks.

Euroopa Liidu parimad tavad piiravate meetmete tõhusaks rakendamiseks.

Esmalt võttis nõukogu 2004. aasta detsembris vastu tehnilise dokumendi, milles käsitletakse konkreetseid küsimusi seoses terroristlike rühmituste vastu suunatud finantssanktsioonidega (nõukogu dokument 13851/4/04 REV 4). Seda ajakohastati 2005. aasta detsembris, mille tulemusel sündis ulatuslikum parimaid tavasid käsitlev dokument, mis hõlmas nii nimekirjade koostamist kui ka finantssanktsioonide kohaldamist (nõukogu dokument 15115/05 ja parandus - ainult inglise keeles). 14. juunil 2006 võttis nõukogu vastu järgmise ajakohastatud versiooni (nõukogu dokument 10533/06 ja COR 1) ning seejärel uuesti 9. juulil 2007 (nõukogu dokument 11679/07). Tegu on arendatava dokumendiga, mille täiendamine jätkub, kuna nõukogu uurib soovitusi ja parimaid tavasid seoses sanktsioonide rakendamise kõikide aspektidega.

Ühise seisukoha 931 töörühma (terrorismi nimekiri) mandaat ja töömeetodid

Asjaomasesse nimekirja kandmise ja sealt välja arvamise ettepanekuid käsitleva töörühma CP 931 mandaat ja metoodika on sätestatud nõukogu dokumendiga 10826/1/07 REV 1.

Teabelehes selgitatakse nimekirjaga seonduvat üksikasjalikumalt, selgitades, milline on otsuste tegemise mehhanism, kuidas nimekirja kandmise põhjused asjaomastele isikutele teatavaks tehakse, kuidas nimekirja pidevalt üle vaadatakse ning kuidas nimekirja kantud isikud saavad seda vaidlustada või taotleda juurdepääsu külmutatud vahenditele.

Soovitused konkreetsete riikide vastu suunatud ELi autonoomsete sanktsioonide või ÜRO sanktsioonide nimekirja tehtud ELi täienduste käsitlemiseks (nõukogu dokumendid 7697/07 ja 11054/07).

2007. aasta aprillis võttis nõukogu vastu mitmed soovitused seoses isikutele, rühmitustele ja üksustele põhjuste esitamisega ja nende teavitamisega konkreetsete riikide vastu suunatud ELi autonoomsete sanktsioonide või ÜRO sanktsioonide nimekirja tehtud ELi täienduste kontekstis. Soovitused hõlmavad põhjenduste esitamist, teavitamismenetlust (kui see on vajalik), asjaomaste isikute, rühmituste ja üksuste teavitamist nende õigustest oma seisukoha esitamisele ning nimekirjast välja arvamise taotluste menetlust ning vajalikku üksikasjalikku teavet, mis võimaldab sihtrühma nõuetekohaselt kindlaks määrata (nõukogu dokument 7697/07).

Seejärel võeti 2007. aasta juunis vastu mitmed praktilised soovitused seoses sanktsioonidega asjaomasesse nimekirja kandmiseks ja sealt välja arvamiseks (nõukogu dokument 11054/07).

6. Mis on ELi sanktsioonide õiguslikuks aluseks?

Sanktsioonide õiguslik alus sõltub piiravate meetmete täpsest olemusest ja valdkonnast, millele nad on suunatud. Kui on vajalik ühenduse meede, tuleb kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artikliga 15 võtta vastu ühine seisukoht. Ühise seisukoha kui ÜVJP akti vastuvõtmine nõuab nõukogu ELi liikmesriikide ühehäälsust.

Kui ühine seisukoht käsitleb kolmanda riigiga majandussuhete piiramist või katkestamist, s.t majandus- ja finantssanktsioone, siis reguleerib ühenduse tasandil selle rakendamist artikkel 301. Kui on tegemist finantssanktsioonidega, siis kohaldatakse Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklit 60. Sellistel juhtudel peab komisjon koostama nõukogu määruse eelnõu, mille nõukogu saab vastu võtta kvalifitseeritud häälteenamusega.

Kui piiravad meetmed on suunatud isikute, rühmituste ja üksuste vastu, mis ei ole kolmanda riigi valitsusega otseselt seotud, tuginetakse Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklitele 60, 301 ja 308. Sellistel juhtudel peab nõukogu võtma määruse vastu ühehäälselt, konsulteerides eelnevalt Euroopa Parlamendiga.

Mõnikord võib osutuda ka võimalikuks rakendada teatud piiravaid meetmeid ÜVJP õigusliku vahendi raames ja mõne varasema määruse raames, näiteks Elevandiluurannikule kohaldatakse teemandiembargot vastavalt määrusele 2368/2002, mille abil kontrollitakse kauplemist töötlemata teemantidega kooskõlas Kimberley protsessi eeskirjadega.

Nõukogu määrused, millega rakendatakse sanktsioone ning seonduvad nõukogu otsused ja komisjoni määrused on osa ühenduse õigusest. Kohtupraktika kohaselt on vastuolu korral ühenduse õigus liikmesriikide seaduste suhtes ülimuslik. Asjaomaseid nõukogu ja komisjoni määrusi kohaldatakse vahetult ning nad omavad liikmesriikides otsest toimet, sätestades määruste subjektide (sealhulgas ELi kodanike ja ettevõtete) kohustused ja õigused. Nende kohaldamine ja jõustamine on liikmesriikide ja komisjoni pädevate asutuste ülesandeks.

Ühiste seisukohtade abil kehtestatud teatud sanktsioone (näiteks relvaembargod) kohaldavad liikmesriigid. Kuigi tööstuskaupadega kauplemine kuulub ühenduse ainupädevusse, võimaldab Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 296 kehtestada liikmesriikidel sõjavarustuse embargo oma riiklike meetmete abil. Üldise praktika kohaselt kehtestatakse relvaembargosid ühise seisukoha alusel ning jõustatakse ekspordikontrolli käsitlevate liikmesriikide õigusaktide alusel (kuigi asjakohase rahalise või tehnilise abi andmine on keelatud just määrusega).

Samuti jõustatakse ühise seisukoha alusel kehtestatud sissesõidupiiirangud (viisa- või reiskeeld) mittekodanike riiki sisenemist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide alusel.

7. Missugune on piiravaid meetmeid rakendavate õigusaktide vastuvõtmise menetlus?

Eesistuja, mõni liikmesriik (tavaliselt nõukogu sekretariaadi abiga) või komisjon valmistab ette ühise seisukoha eelnõu. Eelnõud uuritakse ning arutatakse asjaomastes nõukogu töörühmades (tavaliselt sellistes, mille ülesannete hulka kuuluvad suhted asjaomase kolmanda riigiga), kuid igal juhul välissuhete nõunike töörühmas (RELEX) ning alaliste esindajate komitees (COREPER), mis esitab ühise seisukoha eelnõu nõukogule vastuvõtmiseks. Pärast ühise seisukoha vastuvõtmist nõukogus avaldatakse dokument Euroopa Liidu Teatajas.

Kui ühine seisukoht nõuab mõne piirava meetme või kõigi piiravate meetmete rakendamiseks ühenduse poolset tegevust, esitab komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklitele 60 ja 301 nõukogule määruse eelnõu. Enne eelnõu vastuvõtmist nõukogus vaatavad selle läbi RELEX ja COREPER. Vormiliselt tuleb nõukogu määruse eelnõu esitada pärast ühise seisukoha vastuvõtmist. Kuid otstarbekusest lähtudes esitab komisjon tavaliselt nõukogu määruse eelnõu piiravate meetmete rakendamiseks juba varakult, et võimaldada nõukogul mõlemat dokumenti paralleelselt arutada ning võimalusel korraga ka vastu võtta.

8. Kuidas piiravaid meetmeid rakendatakse, jõustatakse ja nende järelevalvet teostatakse?

Piiravad meetmed peavad olema kavandatud vastavalt konkreetse sihtriigi või isikute olukorrale. Meetmed on mõjusad ainult siis, kui nende rakendamine ja jõustamine ning nende järelevalve on nõuetekohane. ELi sanktsioone käsitlevad suunised ja parimad tavad pakuvad asjakohaseid nõuandeid. Sõltuvalt konkreetsete sanktsioonide režiimist on nii liikmesriikidel kui ka komisjonil konkreetsed ülesanded piiravate meetmete rakendamisel.

Tavaliselt on liikmesriikide pädevate asutuste ülesandeks:

- o karistuse määramine piiravate meetmete mittetäitmise korral;
- o erandite kehtestamine;
- o ettevõtetelt (kaasaarvatud finants- ja krediidiasutused) teabe saamine ning nendega koostöö tegemine;
- o meetmete rakendamisest komisjonile aruannete esitamine;
- o suhtlemine Julgeolekunõukogu sanktsioonide komiteedega ÜRO sanktsioonide korral, vajadusel erandite tegemiseks ja nimekirjadest väljaarvamiseks.

Komisjoni rolli kohta loe allpool punktis 9.

Kooskõlas ELi sanktsioone käsitlevate suunistega on loodud välissuhete nõunike töörühma (RELEX) "Sanktsioonide koosseis", mille ülesanne on arendada teabe ja

kogemuste vahetamise kaudu parimaid tavasid piiravate meetmete rakendamiseks ja kohaldamiseks.

9. Milline on komisjoni roll?

Komisjon koostab nõukogu poolt vastuvõtmisele kuuluvaid määruse eelnõusid, millega kehtestatakse ühenduse pädevusse jäävaid piiravaid meetmeid. Komisjon võib teha ühiste seisukohtade kujundamiseks ettepanekuid.

Komisjon on ka volitatud koostama asjaomaseid õigusakte muutvaid rakendusmäärusi – eelkõige sihtisikute, -rühmituste või -üksuste nimekirju avaldades.

Kõikide ühenduse pädevusse jäävate meetmete puhul peab komisjon tagama, et liikmesriigid rakendaksid piiravaid meetmeid kehtestavaid määrusi nõuetekohaselt ning õigeaegselt (näiteks sätestades oma reeglid karistuste kohaldamiseks, kui ühenduse jurisdiktsiooni all olevad isikud või üksused ei täida määrusi) ning võtma asjakohaseid meetmeid asjaomaste määruste kohaldamiseks ja jõustamiseks. Järelevalve teostamiseks sisaldavad piiravaid meetmeid kehtestavad ühenduse määrused tavaliselt liikmesriikide pädevate asutuste aruandenõuet. Kui liikmesriik ei võta vastu asjakohaseid rakendussätteid, võib komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklitele 227 ja 228 algtada liikmesriigi vastu rikkumismenetluse.

Komisjon osaleb ka RELEXi sanktsioonide koosseisu koosolekutel ning annab seal arutatavate dokumentide koostamisse oma panuse.

10. Valitud uuringud

Märkus: allpool esitatud uurimuste valik pakub teavet küsimustes, mida ametlikes dokumentides ei käsitleta. Komisjon ei vastuta alltoodud dokumentide või linkide sisu eest, need on esitatud ainult teabe eesmärgil. Dokumendi või lingi lisamist antud valikusse ei tule tõlgendada kui tema sisu heakskiitmist komisjoni poolt, samuti ei saa teha mingeid järeldusi mõne dokumendi või lingi esitamata jätmisest. Vaata õigusteavet, mis kehtib kogu käesoleval veebisaidil esitatud teabe suhtes.

10.1 ELi poliitika ajalugu

2006. aasta jaanuaris avaldas organisatsioon Bonn International Centre for Conversion Joakim Kreutzi töö "Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union", milles autor uurib ELi sanktsioonide poliitikat.

10.2 Sihipärased sanktsioonid

Mitmete riikide käivitatud protsesside tulemusena on esitatud olulisi soovitusi sihipäraste sanktsioonide kohta.

- o <http://www.smartsanctions.ch> (Interlaken Process, 1998–2001, käsitleb finantsalaseid sihipäraseid sanktsioone);

- o <http://www.smartsanctions.de> (Bonn-Berlin process, 2000–2001 – tõi kaasa parandusi relvaembargode ning reisimise ja õhutranspordiga seotud sanktsioonide kavandamiseks ja rakendamiseks).
- o <http://www.smartsanctions.se> (Stockholm process 2001–2003 – muutis sihipäraseid sanktsioone tõhusamaks).

Saksamaa, Rootsi ja Šveitsi valitsused koostasid dokumendi “Strengthening Targeted Sanctions Through Fair and Clear Procedures”, mis avaldati 2006. aasta märtsis Browni Ülikooli Watsoni Rahvusvaheliste Uuringute Instituudi poolt sihipärase sanktsioonide projekti raames.

ÜRO asutus UN’s Office of Legal Affairs koostas 2006. aasta märtsis valminud uurimuse Targeted Sanctions and Due Process.

Euroopa Nõukogu menetles professor Iain Cameroni aruannet ‘The European Convention on Human Rights, Due Process and United Nations Security Council Counter-Terrorism Sanctions’, mis avaldati 2006. aasta veebruaris.

11. Valik ÜVJP eesmärgi teenivaid vahendeid

Tavarelvastuse ekspordikontroll

ELi liikmesriigid kohaldavad lisaks relvaembargodele ka kontrolli sõjalise otsatarbega kaupade ekspordi suhtes. Esiletoomist väärrib ELi “Relvaekspordi toimimisjuhend”, mille liikmesriigid kiitsid heaks 1998. aasta juunis, eesmärgiga tugevdada koostööd ja edendada ühtsust ÜVJP raames tavarelvastuse ekspordi valdkonnas. Kõik liikmesriigid on nõustunud nimetatud juhendit kohaldama ELi sõjavastuse üldnimekirja (viimati ajakohastatud 10. märtsil 2008) kantud ekspordikaupade suhtes. Esimene kriteerium on seotud liikmesriigi ülesandega täita oma rahvusvahelisi kohustusi, eelkõige ÜRO Julgeolekunõukogu ja ühenduse kehtestatud sanktsioonide korral, relvastuse leviku tõkestamise lepingute jms korral, samuti seoses muude rahvusvaheliste kohustustega. Juhendiga luuakse ka ELi liikmesriikidele konsultatsiooni- ja teavitussüsteem relvaekspordi litsentside väljastamisest keeldumise puhul. Juhend täiendab liikmesriikide ekspordikontrolli alaseid õigusakte. Üksikasjadega võite tutvuda nõukogu julgeolekuga seotud ekspordikontrolli veebisaidil.

Relvakaubandus

Nõukogu võttis 2003. aasta juunis vastu ühise seisukoha relvakaubanduse kontrolli kohta (Nõukogu ühine seisukoht 2003/468/ÜVJP), mille eesmärk on relvakaubanduse reguleerimine, et vältida ÜRO, ELi või OSCE kehtestatud relvaekspordi embargode nõuete täitmisest kõrvalehiilimist. Sellega kehtestatakse riikide õigusaktidega rakendatavad sätted, sealhulgas ka liikmesriikidele esitatav nõue võtta vajalikke meetmeid, et kontrollida kaubandust oma jurisdiktsiooni raames ning hinnata litsentside väljastamist ELi relvaekspordi käsitleva juhendi valguses, luua relvakaubanduse teabevahetussüsteem ning kehtestada piisavad sanktsioonid, mis tagavad kontrolli tõhusa jõustamise.

Kahesuguse kasutusega kaubad

Eksportitavad kaubad, mida võib kasutada nii tsiviil- kui sõjalisel otstarbel (nn kahesuguse kasutusega kaubad) kuuluvad kontrollimisele vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 428/2009 (mahukas fail). Kahesuguse kasutusega kaupade ekspordikontrolliga seonduva täiendava ja ajakohastatud teabe saamiseks vaata komisjoni kaubanduse peadirektoraadi veebisaiti.

Kauplemine kaupadega, mida võib kasutada surmanuhtluse elluviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks

Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1236/2005, mis jõustus 30. juulil 2006, kehtestati uued kontrollieeskirjad kaupade suhtes, mida võib kasutada surmanuhtluse elluviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks. Teatud kaupade eksport Euroopa Liidust või import Euroopa Liitu on keelatud ning teatud kaupade korral on nõutav litsents.

Kauplemine töötlemata teemantidega (Kimberley protsess)

Töötlemata teemantidega kauplemist kontrollitakse vastavalt 2002. aastal teemandikaubandusega seotud konfliktide vältimiseks kehtestatud Kimberley protsessi sertifitseerimisskeemile. Skeemi rakendatakse EÜs nõukogu määrusega (EÜ) nr 2368/2002, EÜ asjaomaseks esindajaks on komisjon. Täpsema teabe saamiseks vaata komisjoni vastavat veebisaiti.

Kauplemine puiduga (metsaseaduse jõustamine, haldamine ja asjaomane kaubandus (FLEGT))

Tagamaks ainult seaduslikult raiutud puidu sisseveo ELi, töötab komisjon koostöös puitu tootvate riikidega välja puidu litsentseerimissüsteemi, mille rakendamine on vabatahtlik (kuid siduv). Täiendava teabe saamiseks loe arengu peadirektoraadi veebisaidilt FLEGT kohta ja vaata nõukogu määrust (EÜ) nr 2173/2005.

Abi ja koostöö peatamine

Sageli reguleerivad ELi ja kolmandate riikide omavahelisi suhteid kahepoolsed lepingud. Üheks vastavaks näiteks on 2000. aasta Cotonou leping, mis reguleerib Euroopa Liidu suhteid Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) riikidega. Lepingu artikliga 96 sätestatakse võimalus asjakohaste meetmete võtmiseks juhul, kui üks pooltest rikub lepingu olulisi nõudeid, nimelt nõuet austada inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtet. Täiendava teabe saamiseks ELi ja kolmandate riikide ning piirkondade vahel sõlmitud kahepoolsete lepingute kohta vaata veebisaiti "EL maailmas".

Maksusoodustuste andmisest keeldumine

Maksusoodustuste andmist vastavalt üldisele soodustuste süsteemile ning nende andmisest keeldumise menetlust ja aluseid käsitletakse nõukogu määruses (EÜ) nr 980/2005.

12. Kasulikke linke

ELi poliitikavaldkonnad

Täiendava üldise iseloomuga teabe saamiseks vaadake:

- o komisjoni veebisaiti Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP)
- o Nõukogu veebisaiti ÜVJP
- o komisjoni terrorismivastase võitluse veebisaiti
- o nõukogu veebisaiti
- o peamisi terrorismivastast võitlust käsitlevaid nõukogu dokumente
- o nõukogu Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitikat käsitlevat veebisaiti
- o komisjoni veebisaiti relvade leviku tõkestamisest ja desarmeerimisest
- o komisjoni veebisaiti inimõiguste edendamisest

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

- o ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid
- o Faktid Julgeolekunõukogu sanktsioonide komitee kohta
- o Sanktsioonidega seotud üldisi küsimusi käsitlev mitteametlik töörühm: Report on general recommendations on how to improve the effectiveness of United Nations sanctions (ÜRO dokument S/2006/997)
- o Ohte, väljakutseid ja muutusi käsitleva peasekretäri kõrgetasemelise toimkonna aruanne 'A more secure world: our shared responsibility' Detsember 2004, ÜRO dokument A/59/565 (vt punkte 9, 178-182 sanktsioonide kohta)
- o Sanctions Assessment Handbook: Assessing the Humanitarian Impact of Sanctions, ÜRO asutustevaheline alaline komitee, oktoober 2004

13. Võtke meiega ühendust

Võtke soovi korral meiega ühendust postiaadressil:

European Commission
Directorate-General External Relations
Directorate A Crisis Platform and Policy Co-ordination in CFSP
Unit A2 Crisis Response and Peace Building - Sanctions
CHAR 12/45
B – 1049 Bruxelles/Brussel
Belgium

Teavet komisjoni välispoliitika kohta leiate siit.

Üldist teavet Euroopa Liidu kohta saate võrgustiku Europe Direct vahendusel või tasuta infotelefonilt 00 800 6 7 8 9 10 11, millele võib helistada 27 liikmesriigist ning suhelda operaatoriga, kes vastab teile mõistetavas keeles

Viimati ajakohastatud 15.9.2009